

Régi asztalos műhelysarok múzeumi kiállításon

Szakmatörténet

SZAKMAI EMLÉKEK GYŰJTÉSE

Pauló Tamás
faipari mérnök-tanár

Közel 40 éve, amikor Sopronban faipari mérnöki diplomát szereztem, még nem gondoltam, hogy a szakma jelenén vagy jövőjén túl sokkal izgalmasabb lesz számomra az az elmúlt néhány száz év, ami a megmaradt kézi-szerszámok sokaságán keresztül érzékelteti azt az emberi ügyességet, szakmai felkészültséget, lelkiismeretességet, ami a bútorokban, lépcsőkben, szép hangszerekben valósult meg.

Szerencsés véletlen volt, hogy a '70-es évek második felében kerültem kapcsolatba dr. Rácz Józsefné Ildikóval, aki időt és fáradságot nem kímélve, akkor már gőzerővel gyűjtötte a szűkebb és tágabb környék faipari és erdészeti emlékeit, ami

aztán egy gyönyörű óvárosi házban Erdészeti és Faipari Gyűjteményként a mai napig őrzi, bővíti a hatalmas anyagot és mutatja be méltón a mai érdeklődő látogatóknak. Itt vehettem kezembe az éppen többnyire restaurálás vagy feldol-

gozás alatt álló gyönyörű gyalukat, fűrészeket és más, a szakmához kötődő csodákat.

Ekkor kezdtem tudatosan foglalkozni mindennel, ami közel 5000 éves dokumentált történelmi múltú famegmunkálás, ácsmesterség,

Magángyűjtők kiállítása

asztalosság és a többi, fához köthető szakma izgalmas emlékeit jelenti. Valóban 5000 évről van szó, hiszen már a legősibb egyiptomi dinasztiák idejéből maradtak ránk bútorok, szerszámok és ábrázolások. Természetesen ezek és a még több ezer évvel fiatalabb emlékek is a régészet területéhez tartoznak, így egy átlagos érdeklődő szakembernek elérhetetlenek.

Azonban az elmúlt 200 évből nagy gyakorisággal, az azt megelőző időszakból türelemmel, szerencsével és némi ügyességgel az elhivatott gyűjtő szerezhethet gyönyörű szerszámokat, esetenként akár múzeumi szintű csemegéket is.

A szakmával kapcsolatos emlékek természetesen több területre oszthatók:

Írott emlékek: tervrajzok, korai szakirodalom, katalógusok, üzleti levelezés, számlák, tőzsdepapírok, szabadalmi leiratok, korabeli műhely- és üzleti fotók. Egy-egy aukción ezek a korabeli dokumentumok komoly összegekért cserélnek gazdát, hogy azután jó esetben szacikkekben vagy tematikus könyvekben találkozzon velük az érdeklődő.

Tárgyi emlékek: elsősorban kézi szerszámok és segédeszközök. Itt a nagyobb mennyiség miatt természetesen a gyári szerszámok a gyakoribbak, de ezek között is hatalmas különbségeket találunk – korban, gyártótól, típustól függően. Vannak, akik nagy múltú, híres márkák szerszámaikat gyűjtik

időrendi sorrendben. Vannak, akik az egyedi jelzésű monogramos, díszített gyári szerszámokat vadásszák. És talán a legizgalmasabbak az egyedi gyártású, szépen díszített különlegességek, pláne, ha évszámjelzetet is lehet találni ezeken a szerszámokon. (Ez a 20. száza-

dig viszonylag gyakran előfordult.) Persze a nagy kérdés, hogy ha az ember gyűjt valamit, akkor mi legyen a gyűjtemény sorsa. Ha a mennyiség már elég nagy, lehet rendszerezni, falakat, műhelyt díszíteni a szerszámokkal, lehet börszéken cserélgetni a többlet példányokat. Szívós, kitarító munkával néhány év, egy-két évtized alatt akár több ezer szép tárgy is szerepelhet a gyűjteményünkben. Ez persze nagyszerű érzés, de ekkor jönnek a kérdések. Hol tároljam, hogyan tartsam nyilván. Ilyenkor már általában az is felmerül, hogy jó lenne nem mindent gyűjteni, mert a lakás, a családi ház, a műhely tárolókapacitása szűknek bizonyul, nem lehet tőlük közlekedni, fogják a helyet más elől.

Kádár- és asztalosgyaluk szép sorban

Kiállítási anyag előválogatása

Ekkorra már a házastársaknak is van hozzászólásuk a dolgokhoz (igen ritkán pozitív). Jó esetben a gyűjtés nem öncélú, hanem komoly örömet okoz ezeket a szerszámokat megismerni, rendbe hozni, rendszerbe illeszteni, megismertetni velük másokat, akik ugyanilyen érdeklődésűek. A hasonló tematikus gyűjtők egy idő után szinte spontán módon csoportokat képeznek, keresik egymást, klubokat hoznak létre vagy csak spontán baráti látogatásokat tesznek egymás gyűjteményeiben.

Szerszámörze részlete

Bizonyos kor felett a gyűjtőkben felmerül a nagy kérdés: mi lesz a gyűjtemény későbbi sorsa. A gyűjtő, aki több évtized alatt összegyűjtött – vásárolt, cserélt – egy jelentős mennyiségű szerszámállományt, melynek tényleges és eszmei értéke is hatalmas, azt szeretné, ha fáradozása, kutató munkája, anyagi áldozata nem válna köddé, nem lenne az enyészeté. Egy speciális, a régi faipari szerszámok védjegyeit bemutató magyar kiadvány kapcsán a már komolyabb szerszámgyűjteményekkel rendelkező 10–12 gyűjtő

2008-ban létrehozta a Magyar Famíves Céh Egyesületet. Volt, akinek csak néhány tíz szerszám volt a birtokában, de volt olyan is, akinek több ezer izgalmas szerszámából állt a gyűjteménye. Az azonos érdeklődésű (nagyobbrészt már nem fiatal) gyűjtők az évente több találkozóon megismerhették egymás gyűjteményeit. Több nagy-szerű nyilvános kiállításon sok száz érdeklődő látogató csodálhatta meg azokat a szerszámokat, amelyek segítségével gyönyörű bútorok, hordók, házak, hangszerek, szobrok készültek a korábbi évszázadokban.

Bár sajnálatos módon az alapító tagok közül ketten már nem élnek, a gyűjteményeik működnek az örökösökön keresztül is.

Időközben megalakult a Magyar Gyűjtők Társasága is, amely a legkülönbébb témákban működő elhivatott gyűjtőket igyekszik koordinálni, segíteni, ötletekkel, tanácsokkal ellátni, kiállításokon lehetőséget biztosítani gyűjteményeik bemutatására. Ebben a körben találunk elhivatott varrógép-, ötvösszerszám-, fodrászkellék-, játék-, bőrösszerszám- és természetesen faiparszerszám-gyűjtőket is. A közös rendezvényeken kiderül, hogy egy-egy gyűjtő már több évtizede foglalkozik kedvenc témájával, hatalmas energiákat és többnyire még nagyobb összegeket fektetett a gyűjteményébe.

Az évtizedek során az ember keresi és többnyire meg is találja a szakirodalmat akár könyvek, katalógusok formájában, akár az interneten bogarászva. Az egyre több tematikus honlap, a gyűjtői fórumok segítik a gyűjtemények tulajdonosait abban, hogy mind jobban megismerjék területüket, a

Gazdag magángyűjtemény részlete

Bognárműhely részlete egy látogatható magángyűjteményben

gyűjtői piacot, a társak szép tárgyait és így egyre pallérozottabbá válnak. Egy-egy gyűjtemény gazdája sokszor területének szinte a professzorává válik, olyannyira, hogy előadások megtartására, kiállítások szervezésére is felkéri.

Természetesen országos szinten néhány vagy néhány tíz igazán elhivatott gyűjtőn túl sok száz vagy ezer azoknak a száma, akik a bolhapiacra vásároltak néhány szép formájú, jó hangulatú gyalut, fűrész vagy egyéb érdekességet. Sokszor ezek mindössze díszítőelemek egy dolgozószoba, műhely vagy nyaraló tornáca falán. Némegyszer találkozom vegyes kéziszerszámok sokaságával egy-egy étterem vagy panzió falán. Ezek hangulatalemek, amelyek jól (esetenként kevésbé jól) illenek a környezetbe.

Természetesen fontosak ezek a „kiállítások” is, hiszen a régi korok eszközein keresztül egy-egy szakma is tovább él.

Vannak olyan gyűjtők is (valószínűleg igen kevesen), akik a vásárolt régi szerszámokat rendbe hozzák, felújítják, újraéleztik és hobbi szinten, a maguk örömeire dolgoznak ezekkel. Nincsenek gépeik, nem visít az elektromos masina. Szép csendben alkot a mester. Kiváló élmény, hasznos elfoglaltság.

Nagyon fontos az elmúlt évtizedeknek az a gyűjtő tevékenysége, amit egy-egy településen a helyi városvédők, faluszépítő egyesületek, csoportok végeznek. Az elhalt mesterek műhelyeit megszerezve, a benne lévő szerszámokat többnyire elrendezve olyan oktató és múze-

berendezve, mintha a mester éppen csak kiugrott volna a szomszédba. Nagyon fontos tevékenység minden, amit akár hivatalos szervezet, önkormányzat, akár pedig kisebb-nagyobb egyesület vagy magángyűjtő végez a régi kézműves szakmák eszközeinek megmentésével. Még fontosabb lenne ezeket az eszközöket újra felélesztve, újra működtetve bemutatni, hogy hogyan készült egy szekér kereke, egy fából kivájt fateknő, vagy akár egy parasztszék.

A világban egyre többen jönnek rá, hogy ha nem őrizzük meg ezeket a régmúlt időket megmutató, a régi emberek szellemét-lelkét felidéző eszközöket, akkor mai világunk válik szegényebbé.

A mai, gyakran virtuális világ, akár mennyire egzotikus, különleges, érdekes, de mégsem közelíti meg a megfogható, megszagolható, megköstölhető egykor volt korokat.

Szerszámgyűjtők találkozója

umi tereket rendeznek be, ahol egy kívülálló is képet kaphat az elmúlt évtizedek, évszázadok életéről. Így a többnyire gyönyörűen rendbe hozott parasztházakban berendezett helyi tájházakban gyakran találunk kádár-, bognár-, cipész-, gyertyamártó-, mézeskalács-készítő vagy éppen esztergályos- és kovácsműhelyeket, jó esetben úgy

Nos, ezért gyűjtöm én és a barátaim, valamint a sok, általam nem ismert gyűjtőtárs a régi világ emlékeit. Kívánok ebben a tevékenységben mindenkinek sok kitartást és nagy örömet. ■

